Leestafel.

1. BLOEMEN EN VRUCHT. Maandschrift uitgegeven door het Chr. Letterkundig Verbond. Utrecht. N. V. v.h. Wentzel & Co. — 4e Jaargang No. 6. Maart 1915.

Gaarne vestig ik, naar aanleiding van dit MAART-NR., weer eens en ditmaal wat omstandig, de aandacht op BLOEMEN EN VRUCHT, en dat te meer nu ONS TIJDSCHRIFT, althans voorloopig, niet meer verschijnt en B. en V. als periodiek voor christelijke belletrie, vrijwel alleen staat.

De oude veeten zijn vergeten.

Van het vroeger, geen-goêd-kunnen-zien in het werk der „Nieuweren" door enkele heeren, die nu in de Redactie van B. en V. zitten, merkt men thans niet veel. En ook onder de medewerkers aan deze periodiek vindt men christelijke belletristen, wier oogen voor het goede in de nieuwe beweging sedert langeren of korteren tijd zijn opengegaan.

* * *

Dit MAART-NR. dan is, over het geheel, zeer gelukkig. Zóó aan het begin, de twee lieve verzen van vrome innigheid van NELLIE, (Mevrouw v. KOL). — Jammer, dat staan bleef in het eerste dat *U* op het einde van de tweede strophe:

„en wat *U* er Mij gewerd van u, —
't was géén gebedsgeluid".

Dan het keurig gestileerde artikel van DR. A. BRUMMELKAMP getiteld: KRIJGSZANGEN.

Onder de „onweerstaanbare bekoring van het huiveringwekkende" van den volkeren-krijg ontstond deze studie omtrent de „krijgszangen" uit vroeger en later tijd. Een studie waarin de Schrijver ons doet zien, dat „een schat van poëzie zou verloren gaan, indien men alle krijgsliederen, die bij verschillende volkeren gedicht zijn, uit hun literatuur wilde verwijderen."

Een schat van poezie, die nog iets anders is, dan wat „slechts uiting van haat en bloeddorst mag heeten."

En BRUMMELKAMP doêt ons dat zien in de krijgszangen van het OUDE TESTAMENT. Onder meer, in die der PSALMEN, waarvan MAURICE, zooals hij met blijkbare instemming aanhaalt, gezegd heeft: »zij zijn bij uitstek krijgshaftig, niet alleen in den zin van den verdedigingsmaar ook in dien van den aanvalsoorlog". Hij doet ons dat zien in de krijgszangen onzer GEUZENLIEDEREN en in die uit de gedichten van VONDEL, HOOFT en BILDERDIJK.

„Of de tegenwoordige oorlog echte krijgszangen zal opleveren, zal de tijd moeten leeren", zegt DR. BRUMMELKAMP.

En hij eindigt zijn lezenswaardige studie met uit te schrijven de laatste twee coupletten van DA COSTA'S: *„Zij zullen ons niet hebben"*. Want, „ook dit lied is een krijgszang. Een krijgszang voor de Twintigste eeuw. Niet tegen aardsche, maar tegen alle geestelijke vijanden, die onze volkswelvaart belagen. Die zijn onze gevaarlijkste tegenstanders. Tegen hen moet ieder opkomend geslacht worden gewapend."

'n Echt verkwikkend, anti-revolutionair slotwoord van een studie, die bij al het schrikkelijke ook iets doet zien van het verhevene in den oorlog.

Bij een andere studie in dit MAART-NR. van B. en V. die van DR. F. W. GROSHEIDE, vreesde ik, toen ik den titel: EEN EN ANDER OVER BIJBELVERTALEN zag, voor een hier niet onbedenkelijken overgang van de fraaie — naar de nuttige letteren.

De lezing van het opstel zelf heeft echter deze vrees beschaamd.

Wat toch PROF. GROSHEIDE daarin schrijft over vertalen in het algemeen en Bijbelvertalen in het bijzonder, en dat niet alleen uit het oogpunt van wat ik zou willen noemen de wijsbegeerte van de taal, maar ook uit dat van de zielkunde en van de schoonheidsleer, rechtvaardigt de opname in een belletristisch tijdschrift als B. en V. Hij toont daarin zijn, wat NIETZSCHE noemt „smaak voor zeer fijne taaldingen"; zijn voelen voor zinvorming en woordkeus.

En wat hij hier uit het zoo even genoemde drieërlei oogpunt zegt, is voor wie òf belletristen willen zijn of van belletrie willen genieten, wel waard om naar te luisteren. Alleen zou het, naar mij voorkomt, niet overbodig zijn geweest sommige, op zichzelf zeker wel juiste en ware beweringen, voor den niet-akademisch gevormden lezer aan een enkel voorbeeld te verduidelijken. Ook dunkt het mij verkieslijker bij het uiterlijke en innerlijke van de taal, niet van woord en *begrip*, maar van woord en *gedachte* te spreken. Laat mij hier echteraantoevoegen, dat G. het eerste slechts enkele malen, het laatste meestal doet.

Wat in dit opstel weldadig aandoet is de zuiver christelijke beschouwing van den Bijbel als het geopenbaarde Woord Gods; van zijn bovennatuurlijken Goddelijken oorsprong; zijn geïnspireerd zijn door den Heiligen Geest. En wanneer PROF. GROSHEIDE er dan op wijst, dat het Woord Gods zich van het woord der menschen bediend heeft, doet ook zijn echt calvinistische beschouwing van de taal, als zich voortdurend ontwikkelend onder de inwerking en naar de determinatie van God, niet minder weldadig aan.

Zijn rake opmerkingen, die hij, in verband met de tegenwoordige ontwikkeling ook van onze taal, omtrent „de levende taal", maakt, hebben mijn volkomen instemming.

En wanneer DR. GROSHEIDE op het einde van deze studie opmerkt: „Zooals de Statenvertaling schrijft, spreekt thans niemand, schrijft thans niemand, spreekt zelfs geen dominee. En in een Bijbelvertaling hoort levende taal, dat is niet hetzelfde als platte taal, maar ook volstrekt niet de schriftaal, de theologentaal"; wanneer hij dus het verschil opmerkt tusschen wat *is* en wat *behoort* te zijn, — dan dunkt mij deze zijn opmerking althans overdenking te verdienen.

Zonder daarmee te kort te doen aan de waarde van nog andere bijdragen in dit Nr., wil ik wel zeggen, dat ik naast de twee andere door mij hier besproken bijdragen ook aan: EEN EN ANDER OVER BIJBELVERTALEN dacht, toen ik hierboven het MAART-NR. van BLOEMEN EN VRUCHT zeer gelukkig noemde.

2. DE MAN VAN SMARTEN. J. J. KNAP CZN. Stichtelijke overdenkingen voor de huiskamer. En:

DE HEIDELBERGSCHE CATECHISMUS toepasselijk verklaard voor de Gemeente des Heeren.

Van deze beide, reeds vroeger door mij besproken werken van Ds. J. J. KNAP CZN., Hervormd predikant te GRONINGEN, is bij den Groninger Uitgever J. B. WOLTERS een tweede druk verschenen.

Die van het eerste werk is een onveranderde druk, in dien van het tweede zijn door den auteur enkele veranderingen aangebracht.

Dat reeds na zoo betrekkelijk korten tijd van deze boeken een tweede druk noodig was, bevestigt mij in mijn overtuiging, dat mijn kijk er op nog niet zoo mis was toen ik ze bij hun eerste verschijning van harte meende te kunnen aanprijzen.

Ook in onze gereformeerde kringen zullen zij met instemming en stichting worden gelezen.

De CATECHISMUS-VERKLARING ook van dezen Ds. Knap, acht ik een verrijking van de literatuur over ons kerkelijk leerboek.

Zijn MAN VAN SMARTEN, een boek met 34 overpeinzingen op de Passie van onzen Heer en Heiland, dat met name in de „Lijdensweken" een voortreffelijk hulpmiddel bij „de geestelijke oefening" kan zijn, — acht ik een verrijking van onze gereformeerde ascetische literatuur.

3. A. W. STELLWAGEN. HISTORISCHE FEUILLETONS. J. M. Bredée's Boekhandel en Uitgevers-Maatschappij. — Rotterdam, 1914.

Gelijk PROF. JORISSEN zijn „lezingen" later als historische opstellen in druk gaf, zoo wil het de oud-leeraar van het Haagsche Gymnasium STELLWAGEN met zijn, voor de NIEUWE ROTTERDAMSCHE- en de NIEUWE COURANT geschreven feuilletons. Een eerste uitvoering van dat voornemen is dit boek met een aantal studies op het gebied van de politieke geschiedenis der 18e eeuw. Nog twee bundels uit die der 19e zullen, als het kan, volgen.

In deze eerste vindt men o. m. opstellen over het leven van Frederik den Groote; Koningin Louise van Pruisen; Eugenius van Savoye; Maria Theresia; Katharina II van Rusland; de Huwelijksvoltrekking van Willem V met Wilhelmina van Pruisen.

Daarbij van vele dezer vorstelijke personen, de met zorg gekozen portretten.

Achter deze, in niet al te zwaarwichtigen en zelfs, in goeden zin, nu en dan lossen stijl geschreven produkten van journalistiek werk, zit blijkbaar ernstige studie. Men zie, om iets te noemen, het begin van STELLWAGEN'S KATHARINA II VAN RUSLAND waarin hij, voor dit zijn onderwerp, niet alleen de bronnen noemt, en dat zijn dan bronnen van den eersten rang, — maar ook, als een goed historicus, op die bronnen zijn critiek oefent en daarvan het resultaat mèt de gronden aan zijn lezer mededeelt.

Wat de heer STELLWAGEN als feuilletonist aan het dagblad leverde was metterdaad, hoe „gezellig" ook naar den vorm, toch naar zijn inhoud te serieus werk, om slechts een ephemerisch bestaan te hebben.

Met dit werk nog eens, maar nu in boekvorm, te geven, en het daardoor een langer bestaan te verzekeren; het te brengen ook onder de oogen van wie zijn feuilletons niet hebben gelezen, of zooal, te herlezen verlangen, — bevredigt hij de tegenwoordig bij velen bestaande behoefte aan betrouwbare, door 'n man van het vak geschreven, historische lectuur.

Laat mij hier nog aan toevoegen, dat deze bundel niets bevat wat hem zou kunnen maken tot een niet-christelijk boek.

G.

Officieele Berichten.

Kort verslag van de vergadering der Kerken in de Classis Dordrecht, op Donderdag 3 Febr. 1915.

1. De dienaar der roepende kerk van H.-Ido-Ambacht, Ds. Meulink, opent de vergadering, laat zingen Ps. 119 : 1, leest Ps. 46 en gaat voor in den gebede.

2. De dienaren van Dijk en Vonkenberg zien na de credentiebrieven, waaruit blijkt dat afwezig zijn de kerken van Antwerpen en Brussel.

3. Het moderamen bestaat uit de dienaren Meulink praeses, Meynen scriba, v. Dijk, assessor.

4. De notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

5. Besloten wordt dat Nov. z.s. het laatste rapport der kerkvisitatie moet worden uitgebracht en Aug. a.s. nieuwe deputaten moeten worden benoemd.

6. De nieuwe regeling van den classicalen Quaestor in zake art. 11 en 13 wordt aangenomen, gelijk als die der classicale onkosten.

7. In zake de k.k. van Antwerpen en Brussel, die zonder advies der classis aanvragen om hulp zonden aan de Geref. Kerken in Nederland, waarop in sommige kerkelijke bladen aanmerking is gemaakt, wordt besloten, de broeders over de wijze waarop zij hun verzoek tot de kerken richtten, te schrijven, en hun te vragen of zij hulp of advies der classis behoeven, waarbij en waartoe aan het moderamen opdracht wordt gegeven.

8. De broeders, die de boeken van den quaestor hebben nagezien, rapporteeren dat deze in orde zijn; wordt onder dankzegging den quaestor décharge verleend.

9. De vacaturebeurten worden aldus geregeld: Alblasserdam: Di. Goslinga en de Jonge: 's-Gravendeel: Di Vonkenberg en Meulink: N.-Lekkerland: Di v. Dijk en Meynen.

10. Bij de rondvraag worden eenige vragen van huishoudelijken aard beantwoord.

11. Roepende kerk voor de volgende vergadering is Molenaarsgraaf—Brandwijk.

De praeses sluit, na dankzegging door den scriba, de vergadering.

Op last der Classes,
W. W. MEYNEN.

Buitenland.

België. Oorlog voor den triumf van de Lutherse kerk? Een vermaan van den paus aan de Fransche en Engelsche geestelijkheid.

De leiders van de Roomsche kerk in België en Frankrijk gebruiken den jammerlijken oorlogstoestand om te trachten, den verloren invloed op het volksleven te herwinnen, en hierin verblijden wij ons. Jammer maar dat er mannen gevonden worden die, als zij wijzen op de ellende die over het land gekomen is, niet den nadruk leggen op de toenemende Godverzaking van de kinderen van dit geslacht, waardoor de oordeelen des Heeren over de volken gebracht zijn, maar op de aanmatigende aanspraken van het Lutherdom. Dat Lutherdom, zoo wordt beweerd, droomt er van, eenmaal het aanmatigend woord te kunnen laten hooren: »Eindelijk hebben wij ons daar gevestigd waar de wereld ophoudt«. De heer Carton de Wiart, vice-president van het Belgische Ministerie, schreef dezer dagen aan de *Courier de Genève*: »de Kerk heeft België noodig als een vasten muur tegen den (Lutherschen) vijand, en daarom zal zij uit de groeve opstaan, versierd met een nieuwe jeugd en een bekoorlijke schoonheid«.

Vele Fransche Roomschen zijn van hetzelfde gevoelen. De ultramontaan Pierre Jay beweerde, dat Wilhelm II het doel heeft de Roomsche volken te vernietigen. Ook hopen vele Roomschgezinden in Frankrijk, dat door de goede verstandhouding die tusschen Engeland en Frankrijk heerscht, de Roomsche gedachte in kracht zal toenemen. Reeds werd door kardinaal Amette de verwachting uitgesproken, dat Engeland tengevolge van het bondgenootschap met Frankrijk tot de eenheid des geloofs met de Roomsche kerk zal wederkeeren.

De paus blijft echter een neutraal standpunt innemen; zelfs meenen wij dat deze neutraliteit welwillend tegenover Duitschland en Oostenrijk is. Volgens een bericht uit Rome werd de heer de Neufville, correspondent van de Parijsche »Croix«, door den paus naar Parijs en Londen gezonden om de bisschoppen uit te noodigen, den geestelijken aan te zeggen dat in de kerken bij de godsdienstoefeningen eene meer Christelijke taal zou gebruikt worden en dat vóór alles de kerk niet mocht misbruikt worden om op te zetten tegen andere natiën. Wanneer geen verandering in de bestaande wantoestanden plaats had, zou de paus genoodzaakt zijn, hoezeer hij ook Frankrijk als oudste dochter der kerk liefhad, openlijk partij te kiezen. De heer de Neufville heeft daarbij de opdracht, op het voorbeeldig optreden der Duitsche bisschoppen en geestelijken te wijzen. Als men weet, dat de paus een formuliergebed voorschreef dat op den 7en Febr. in alle Roomsche kerken moest gebeden worden, waarin niet gesmeekt wordt voor de zegepraal der Duitsche of Fransche wapenen, maar wel voor de herstelling van den vrede, dan kan men de vermaning aan de Engelsche en Fransche geestelijkheid nog beter verstaan.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

P. W. doet twee vragen. De eerste luidt:

Ligt de stad Rama die in de H. Schrift dikwijls wordt genoemd, in het gebergte Ephraïm of in het Noorden van Kanaän?

Misschien zou voor „ligt" beter „lag" te schrijven zijn. Dan dient opgemerkt, dat er vier Rama's in de Schrift voorkomen. Dit is te begrijpen als men weet dat Rama beduidt hoogte. Zoo vindt men ook in ons land meer dan één Ouderkerk, Ouddorp, Nijkerk enz.

Het eerste Rama lag in Benjamin, ten noorden van Jerusalem. Daar woonde o. a. de profetes Debora Richt. 4 : 4, 5 naar wij lezen:

Debóra nu, eene vrouw, die eene profetesse was huisvrouwe van Lappidoth, deze richtte te dien tijde Israël.

En zij woonde onder den palmboom van Debóra, tusschen Rama en tusschen Bethel, op het gebergte Ephraïms; en de kinderen Israëls gingen op tot haar tot gerichte.

Later behoorde het tot het rijk der tien stammen. Het tegenwoordige dorp Ram is wellicht het overblijfsel van deze stad.

Het tweede Rama ligt in het gebergte van Ephraïm. Hier woonde de richter en profeet Samuel, zooals we lezen in 1 Sam. 7 : 17:

Doch hij keerde weder naar Rama, want daar was zijn huis, en daar richtte hij Israël; en hij bouwde aldaar den Heere een altaar.

Er was ook een profetenschool. Saul werd hier gezalfd en David vluchtte er heen. Wellicht is dit Rama het zelfde als Arimathea, dat in het N. Testament voorkomt.

Het derde Rama lag in den stam Naftali, het vierde in Aser, dus beiden in het Noorden. De twee andere lagen midden in het land.

De tweede vraag is:

In het Fransche leesboek van E. Gerdes komt een vers voor waarvan de titel is: La Bible. Het geeft den korten inhoud van den Bijbel weer.

In de inleiding wordt o. a. gezegd dat Rousseau de Sionsharp grijpt en dat zijn rijke stijl en edele wijze van uitdrukking zich soms verheft tot de zangen der profeten. Nu dacht ik dat Rousseau en bekend ongeloovige was geweest. Maar dan begrijp ik die versregels niet. Hoe is dat te verklaren?

Ook wordt in hetzelfde vers gesproken van twee personen Tobias en Raguel. Waar komen die in den Bijbel voor?

Wat de eerste vraag betreft dit:

In het midden der achttiende eeuw leefden in Frankrijk verschillende bekende ongeloovigen, veelal ook spotters gelijk Voltaire, Diderot, Rousseau e. a. Deze laatste heette voluit J. J. Rousseau (Jean Jacques). Doch er is nog een andere Rousseau geweest, een niet ongeloovig Fransch dichter J. B. Rousseau, en deze wordt in het vers bedoeld.

Wat het tweede betreft, Tobias en Ruguel komen niet in den Bijbel voor, althans niet de hier bedoelde Tobias. Hier wordt gesproken van twee personen die genoemd worden in het boek Tobias, een der Apocriefe boeken. Deze worden door ons niet tot de H. Schriften gerekend, maar door de Roomsche kerk gedeeltelijk wel. En daar nu de dichter van het vers Roomsch was, volgde hij de verkeerde opvatting van zijn kerk.

G. R. te B. heeft ergens gelezen dat men in de tijden vóór Christus geen schoorsteenen kende, en vraagt hoe de menschen het dan maakten met den rook, als zij moesten stoken.

Wat onze inzender zegt is juist, althans wat betreft de volken van het Oosten. Daar moest men zich behelpen zoo goed het ging. Moest er gekookt of gebraden worden dan geschiedde dit in de open lucht op de binnenplaats of ergens op straat, waar de rook vrijen aftocht had.

Lastiger was het als de vertrekken verwarmd moesten worden, wat ook voorkwam gelijk we zien in de geschiedenis van Jojakim. Men brandde dan een houtvuur op een ijzeren plaat, en de rook moest maar een uitweg zoeken door de vensters die getralied waren en gelukkig geen glas hadden. Salomo in al zijn heerlijkheid had zeker in zijn winterhuis ook last van den rook. Vandaar dat hij spreekt van de hinderlijkheid van den rook voor de oogen.

Menig geringe hut uit ons vaderland overtreft in geriefelijkheid van vuur en licht verre de paleizen van oudsher.

Om zich te verwarmen zonder veel rook, werd ook wel een kleine kuil gemaakt midden in den vloer der kamer. In dien kuil plaatste men een ijzeren pot en deed daarin kolen die elders gloeiend waren gemaakt. De kolen kregen een deksel met openingen en konden zoo warmte afgeven. 't Minste kacheltje in onzen tijd is echter vrij wat beter.

Wat verstaat men eigenlijk door »Ezelsbruggen"? vraagt P. te R.

In de groote wegen der Romeinen, allereerst voor het leger bestemd, lagen over de rivieren zware, stevige bruggen. Wie echter te ver van de brug was kon hier en daar ook over, op een zwakkere brug die hoogstens een man op een ezel dragen kon. Vandaar de naam.

Tegenwoordig duidt men daarmee een hulpmiddeltje aan om bv. bij het leeren iets gemakkelijk te onthouden. Men maakt dan als het ware gebruik van een bijpaadje. Zoo b.v. voor jaartallen.

1500 v. C. *Mozes* de man Gods: 1500 na C. *Luther* de Hervormer.

600 v. C. *Nebucanezar*: 600 n. C. *Mahomed*; beiden veroveraars.

300 v. C. *Alexander* de Groote; 300 na C. *Constantijn* de Groote.

De *Schoolvriend* van De Liefde geeft de Oude geschiedenis op rijm; dat onthoudt nog gemakkelijker, bv.:

Omtreeks het jaar zes honderd zes
Kwam Medie's vorst Cyaxanes,
Die heeft ten vure en ten zwaarde
Gansch Ninivé verdelgt van de aarde,
Gelijk de Heer gesproken had
Van deze goddelooze stad.
Men leest daarvan de profetie
Zefanja twee en Nahum drie.

Op taalkundig gebied onthoudt men de scherpe medeclinkers door het woord *'t kofschip*, dat ze alle bevat.

Het O. Testament bevat 39 boeken. Vermenigvuldigt men de 3 met de 9 dan krijgt men 27, het getal der boeken van het N. Testament.

Zoo ware meer te noemen. Ieder kan er nieuwe bruggetjes bij timmeren. Ze doen zeer zeker vaak goeden dienst.

HOOGENBIRK.

Ingezonden Stukken.

Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Hooggeachte Redaktie!

Met instemming las ik in de *Heraut* van 7 Maart het gedeelte, onderteekend door Dr. H. H. K. Hoewel we, Gode zij dank, bij het meerder deel van ons Christenvolk in deze drukkende tijdsomstandigheden een prijzenswaardigen ijver mogen bespeuren, om alles in stand te houden, wat door 's Heeren gunst op onze erve werd gesticht, het valt niet te loochenen, dat er sommigen gevonden worden, die meenen, dat juist hier het eerst moet worden bezuinigd. Hiertegen op te komen was de strekking van het betoog en ik ga er hartelijk mede accoord.

Toch verzoek ik beleefd gelegenheid, over de alotalinea een enkel woord te zeggen.

Gij schrijft: »Door de ouderdomspensioenwet zijn onze diakonieën voor een groot deel ontlast geworden; de subsidie aan de bijzondere scholen maakt, dat ook voor dit Christelijk doel veel minder dan vroeger behoeft gegeven te worden«.

M. d. R. De menschen hebben vele aanmaningen noodig om te geven, en een kleine wenk is voldoende, om de bijdragen te doen verminderen. Mij dunkt, die kleine wenk is hier gegeven, en ik kan niet gelooven, dat het gevolg door u is gewild. Gij bedoelt blijkbaar: Als het dan moet, bezuinig dan op deze twee posten.

Nu ben ik zelf diaken te Amsterdam. Het is waar, dat onze kas door bedoelde wet is verlicht. Maar daarom hebben we niet minder noodig! Al zullen andere kerken jaloersch zijn op den steun, dien wij onzen armen broeders en zusters kunnen bieden, daarom is het nog lang niet voldoende. Wij geven op verre na niet, wat ik mijn eigen broeder of zuster zou geven, als die in nood verkeerde.

En voor de scholen? Het is waar, dat hier en daar de predikant minder ontvangt, dan het hoofd der school. Een wanverhouding natuurlijk. Dan moet de predikant zoo spoedig mogelijk meer hebben. Maar het zal u niet onbekend zijn, dat in vele onderwijzersgezinnen (die der niet-hoofden) het salaris nauwelijks toereikend is, ja, dat er sommige zijn, waar in stilte armoede wordt geleden.

Met beleefden dank voor de opname van het bovenstaande, blijf ik gaarne, M. d. R.

Uw dw. dn.
J. DEUTEKOM.

Hooggeachte Redactie.

In no. 1934 van *De Heraut* brengt u ter sprake het »vriendschappelijk debat" tusschen Ds. van Schelven en mij, »over de vraag, of het gewenscht is, dat de predikanten in Friesland zich voor de prediking van de Friesche taal bedienen.".

Zelf zou ik het zoo niet hebben omschreven. Mijn verzoek aan Z.Eerw. om het gebruikte woord »dialect" door »taal" te vervangen, werd gevolgd door een opmerking inzake de Friesche letterkunde, die alleen ten doel had, te betoogen, dat Z.Eerw. m. i. te spoedig van leer trok.

Over de vraag zelf liet ik me niet uit. De preek van Dr. Wumkes is immers een unicum. Misschien, als we een menschenleeftijd verder zijn, dat dan de tijd voor een waarschuwing gekomen is.

Ik was niet van plan er op terug te komen. Aan mijn verzoek werd ridderlijk voldaan; de woorden »ben ik wellicht wat vroeg met mijn bezwaren gekomen", zeggen mij genoeg.

Nu U, hooggeachte Redactie, de bezwaren in breeder kring tot uiting brengt, zij het mij echter vergund nog even pro te pleiten.

Gode zij dank maakt het spreken over God en godsdienst nog een integreerend deel van ons Christelijk Friesche volksleven uit, maar ik heb er mij vaak aan geergerd, dat deze gesprekken bijna altijd in basterd »Hollandsch" worden gevoerd, eenvoudig omdat men de Friesche woorden voor die begrippen niet kent. Dat moet m. i. anders worden. Hetzelfde geldt voor het gebed. En geen beter middel dan Calvinistische preekers in het Friesch!

Het zal voor H. H. Predikanten niet gemakkelijk zijn. Er zal vaak met de taal geworsteld moeten worden, en dege studie van Friesche litteratuur zal er voor noodig zijn!

Maar H. H. Predikanten mogen bedenken, dat ze iets goed te maken hebben, al is het alleen maar ten opzichte van onze eigendommelijke Friesche namen, die vaak onherkenbaar door hen »verhollandscht" zijn.

En waar er nu nog maar één preek werd uitgesproken in de Friesche taal, daar zou ik elken niet-Fries willen toeroepen: houd de bezwaren nog wat achterwege! daar m. i. ook hier geldt: „Verderft het niet, er is een zegen in!"

Met bijzondere hoogachting,
A. KZ. JAARSMA.

Broek-op-Langendijk.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Batavia (vac. Ds. D. J. B. Wijers), Dr. J. C. de Moor, te 's Gravenhage. — Tzummarum, J. Y. Tiemersma, te Drogeham (B.). — Enter, R. Brouwer, te Haamstede. — Drachtster-Compagnie en Schouwerzijl, U. Buwalda, te Exmorra. — Schoonrewoerd, H. L. Both, te Eindhoven c. a. — Opperdoes (N.-H.), H. Brouwer H.Mzn., cand. te Watergraafsmeer.

AANGENOMEN: Harmelen, H. v. d. Zanden, te Andel (N.-Br.).

BEDANKT: Nieuw-Lekkerland, H. v. d. Zanden, te Andel (N.-Br.). — Meerkerk, R. P. van Arkel, te Soest. — Helmond, B. van Halsema, te Haastrecht. — Veenwoudsterwal, J. D. Heersink, te Nieuweroord. — Oostermeer, S. Doorshuis, te Boornbergum.

Maassluis. Dinsdag 9 Maart was voor de Maassluische A-kerk een blijde, een gezegende dag; een dag, waarop de daden des Heeren werden verkondigd en des Heeren lof werd vermeld; een dag, die voor velen een onvergetelijke zijn zal.

Des namiddags te 3 uur werd in een samenkomst van leden en belangstellenden in de Groeneveldskerk door Ds. J. Vonk er aan herinnerd, hoe deze kerk voor 50 jaren opnieuw, nu als Christelijke, Afgescheidene, Gereformeerde Kerk tot openbaring kwam en wat de lotgevallen dezer kerk zijn geweest.

Sympathieke woorden werden daarna gesproken door Ds. F. W. Sluijter, als deputaat van de Maassluische B-kerk, door Ds. D. B. Hagenbeek, als deputaat van de classis Schiedam, door Ds. J. v. Haeringen Kzn, als mededeputaat dezer classis en als deputaat der Geref. Kerk van Hoek van Holland en ook door den heer C. P. J. Dommisse, als Burgemeester van Maassluis. Nog zou gesproken worden door één der afgevaardigden van het Bestuur der Vereeniging voor Chr. Onderwijs te dezer plaatse, maar deze moest er van afzien, aangezien het inmiddels reeds half zes was geworden en de tijd, vooral met het oog op den avonddienst tot uiteengaan riep. Tijdsgebrek was dan ook oorzaak, dat de leider van dit samenzijn, Ds. Vonk, niet in staat was de sprekers te beantwoorden, zelfs niet te bedanken.

Door de tegenwoordigheid van het Dagelijksch Bestuur, waarbij ook de gemeente-Secretaris, de heer Algie, werd het feestelijk samenzijn van dezen namiddag niet weinig verhoogd.

De Groeneveldskerk stelde die tegenwoordigheid dan ook ten zeerste op prijs en gevoelde zich daardoor niet weinig vereerd. Het werd trouwens ook niet onopgemerkt voorbijgegaan dat de Afgescheidenen, die in vroegere jaren vanwege de plaatselijke overheid op hooger gezag door bajonet en sabel menigmaal werden uiteengedreven, nu bij een gelegenheid als deze, vereering en waardeering van die overheid mochten ontvangen. Dit mogen we nu wel zeggen, is van den Heere geschied en het is nog steeds wonderlijk in onze oogen.

Een gezellig samenzijn werd nu nog door kerkeraadsleden en door oud-kerkeraadsleden met afgevaardigden en anderen gehouden; waaronder ook een bejaarde broeder en zuster, de heer M. v. Zanten en Echtgenoote, die voor 50 jaren mede de gemeente opnieuw tot openbaring hielpen brengen en nu van 's-Gravenhage waren gekomen, om deelgenooten onzer feestvreugde te zijn.

Een hartelijk schrijven van Ds. J. J. Berends, namens de Moederkerk Maasland, werd hier nog gelezen en het woord gevoerd door den heer A. Prins als Voorzitter van het Bestuur voor Chr. Onderwijs alhier; een woord, dat mede van hartelijke sympathie getuigde.

Des avonds te 7 uur trad Prof. L. Lindeboom voor de gemeente op, die predikend over Matth. 16 : 18b, het der gemeente diend verstaan, dat Jezus eene gemeente heeft en dat Jezus voor Zijne gemeente in staat. Met het meeste genot werd deze leerrede, die ook van het werk der Afscheiding een krachtig en heerlijk getuigenis gaf, aangehoord. Deze leerrede toch sterkte in het geloof, dat zoolang de gemeente zich als een gemeente van Jezus kennen doet, zij dan ook op Zijn macht en hulp en trouw kan rekenen. Met dank aan den Heere, Die groote dingen gedaan en daarom ons verblijd had, mocht ook dit samenzijn eindigen.

Zondagavond jl. hield Ds. Vonk met de gemeente eene nabetrachting op de gehoudene samenkomsten en predikte over Openb. 2 : 4, 5a.

Gedacht werd aan de eerste liefde, die ook in de dagen der Afscheiding zich zoo krachtig kennen deed, maar ook wat het uitvallen daarvan beteekent, wat het gedenken aan dit uitvallen inhoudt, waartoe we door dat gedenken worden geroepen en wat tot dat gedenken dringt, werd achtereenvolgens stilgestaan en alzoo de gemeente opgewekt hare eerste liefde toch niet te vergeten.

Gode alleen voor wat Hij gedaan heeft en ook voor deze gezegende dagen van herdenking de lof.

Oostburg. Zondag jl. werd de Eerw. heer H. Z. de Mildt, theol. drs, onze beroepen leeraar, in het ambt van Dienaar des Woords bevestigd door Ds. J. M. Mulder, geestelijk verzorger van de stichting Veldwijk.

De bevestiger had tot tekst gekozen: Ephese 4 : 11b en 12a.

Des namiddags deed Ds. H. Z. de Mildt zijn intrede naar aanleiding van 2 Korinthe 4 : 5.

Opende-Nijega. Na een vacature van 5 maanden, ontstaan door het vertrek van Ds. G. J. Wissink, die bij velen alhier nog in dankbare herinnering zal voortleven, en onder wiens gezegenden arbeid het gebouw vergroot moest worden, waarin ook een keurig nieuw orgel geplaatst werd, mochten we thans de ledige plaats weer vervuld zien door de overkomst van Ds. J. S. Schaafsma, die Zondag door zijn broeder, Ds. A. S. Schaafsma van Grijpskerk, tot zijn dienstwerk werd ingeleid naar aanleiding van Joh. 3 : 29 en 30 en zijn arbeid aanvaardde met het woord uit Colossensen 1 : 28. Een groote schare vulde beide malen het kerkgebouw. Stelle de Heere ook den nieuwen Dienaar des Woords tot een eere van Zijnen Naam en tot zegen voor de gemeente.

Oester-Nijkerk. Donderdag 11 Maart werd alhier herdacht hoe voor 25 jaren de Geref. Kerk te dezer plaatse daadwerkelijk terugkeerde tot de gehoorsaamheid aan den Koning der Kerk. Des namiddags om 2 uur trad Ds. van Kasteel van Oppenhuizen voor de gemeente op en sprak een boeiende rede uit, gegrond op Ps. 45 : 12b: »Dewijl Hij uw Heere is, zoo buig u voor Hem neder."

In de avondsamenkomst werd het woord gevoerd door den pastor loci Ds. H. van Dijk, door br. P. A. Zwart, ouderling der gemeente, door de leeraren, die vroeger de gemeente gediend hadden n.l. Ds. Jongbloed, van Deventer en Dr. Ubbink van Monnikendam. Voorts voerden het woord Ds. Huisman van Anjum en Ds. van Dijk van Wierum.

Mede tegenwoordig waren afgevaardigden der zuster-kerken van Anjum, Lioessens, Nlawier c. a., Paesens c. a. en Wierum c. a.

Nadat dank betuigd was voor de betoonde belangstelling, ging Ds. van Dijk van Wierum voor in dankgebed.

Beide malen was het vergroote kerkgebouw geheel gevuld.

Het was een opgewekt samenzijn, dat stemde tot dank aan den Heere.

Spijk. Alhier is het volgende tweetal geformeerd: Ds. S. Doornbos, te Doetinchem en Ds. J. Y. Tiemersma, te Drogeham (B.).

Ds. E. Th. Ploos van Amstel, emeritus predikant te Amsterdam, Ruijschstraat 61II, herinnert den kerkeraden der Geref. Kerken er aan, met het oog op de bijzondere behoefte aan de Bediening des Woords, dat hij gaarne bereid is om de Geref. Kerken in het Woord en de Sacramenten te dienen.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Arnemuiden, T. H. Hockstra, te Papendrecht. — Veenendaal, J. H. Gunning E. Bzn, te Schoonrewoerd. — Ouderkerk a/d Amstel, A. C. G. den Hertog, te Alblasserdam. — Nieuwerkerk a/d IJssel, J. W. H. Kalkman, cand. te Harmelen. — Ouwerkerk (Z.) A. N. Pijnacker Hordijk, cand. te Nijmegen.

AANGENOMEN: Wilnis, J. Severijn, cand. te Utrecht. — Welwerd (Gr.), B. R. Boersma, cand. te Ferwerd (Fr.).

BEDANKT: Waarder, P. Zandt, te IJselmuiden. — Ouderkerk a/d Amstel, G. Bolkestein, te Steenwijk. — Garderen (Geld.), J. Ronge, te Hoog-Blokland (Z.-H.). — Zierikzee, D. Buurma, te Grouw. — Rijssen, S. van Dorp, te Bodegraven.